

RAQAMLI DIPLOMATIYA: YANGI "YUMSHOQ KUCH" VOSITALARI

Muxtarov F.M

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

Farg‘ona filial direktori

Sattorov Nazarbek Odiljonovich

Toshkent shahar adliya boshqarmasi axborot-texnologiyalari

va kommunikatsiyalarni rivojlantirish bo‘limi bosh mutaxassisi

Annotatsiya: "Raqamli diplo - Matiya" deb nomlanuvchi yangi "yumshoq kuch"vositasi o'rganilmoqda. Muallif yuqori texnologiyalarning rivojlanishi va dunyodagi kuchlarning global muvozanati "yumshoq kuch" ning eng sezgir va o'zgaruvchan tarkibiy qismi sifatida "raqamli diplomatiya" tushunchasini kengaytiradi degan xulosaga keladi.

Kalit so'zlar va iboralar: "yumshoq kuch", "raqamli diplomatiya", jahon siyosati. axborot qarama-qarshiliklari, diplomatik, sun'iy intellekt davlat targ'iboti.

Raqamli inqilob tufayli davlatlarning milliy chegaralari xiralashdi, Konti - nentlar o'rtasida ko'priklar qurildi. Bugungi kunda AQShda siyosatshunos va professor J.S. yollash, yangi vositalarni qidirmoqda. Deyarli o'ttiz yil oldin ilmiy va politik leksikonga kiritilgan ushbu texnologiya nafaqat mamlakat qadriyatlarini, uning madaniyati va tashqi siyosatiga asoslangan ¹, "yumshoq kuch" vositalari orasida raqamli diplomatiya tobora ko'proq qo'llanilmoqda (Internet diplomatiyasi, ijtimoiy media dip-lomatiyasi yoki Web 2.0 diplomatiyasi), ya'ni diplom muammolarini hal qilish uchun Internet va axborot-kommunikatsiya tarmoqlaridan foydalanish. "Kuch" tushunchasining tabiati ham o'zgaradi: J. Naya, hokimiyat nafaqat G'arbdan Sharqqa, balki davlatdan nodavlat sub'ektlarga ham o'tadi . Bular shahar va gionallararo hukumatlar, institutlar, fuqarolik tashkilotlari, individual siyosatchilar bo'lishi mumkin. "Davlat-davlat" klassik diplomatiyasining modeli o'tmishga aylanib bormoqda. Bugungi kunda raqamli diplomatiya tufayli yangi aktyorlar global muammolarni hal qilishda bevosita ishtirok etmoqda.²

AQSh ichki va tashqi siyosati bo'yicha ekspert N. Tsvet-Kovanning so'zlariga ko'ra, B. Obamaning prezidentlik muddati boshlanishi bilan klassik "yumshoq kuch" tushunchasidan ushbu strategiyaning yangi shakllariga tubdan burilish amalga oshirildi. AQShda raqamli diplomatiya dunyodagi Liberal kuchlarni to'plash uchun

¹ Вестник Поволжского института управления

² Bulletin of the Volga Region Institute of Administration

ishlatila boshlandi; ijtimoiy tarmoqlarda terroristik tashkilotlarning antipropagandasi tarqaldi, Davlat targ'iboti mexanizmi ishga tushirildi - Rossiya bilan axborot qarama – qarshiligi [3]. Hozirgi Amerika ma'muriyati "yumshoq kuch" vositalarini izlashda davom etmoqda. Rossiya Federatsiyasiga qarshi bir qator iqtisodiy sanksiyalar va ikki mamlakat diplomatik idoralarining aks ettirilgan harakatlaridan so'ng, diplomatlarning surgun qilinishi va konsulliklarning yopilishi bilan ekspertlar AQShning yangi ma'muriyati endi "yumshoq kuch" ning madaniy tarkibiy qismiga jiddiy e'tibor bermayotgani haqida gapira boshladilar, chunki AQSh va Rossiyaning madaniy almashinuvi uchun mas'ul bo'linmalar qisqartirildi. Bu xavotirlarni J. Nye, D. Trump ma'muriyati nafaqat Rossiyaga nisbatan madaniy va ta'lim loyihalarini e'tiborsiz qoldirayotganini ta'kidladi. Demokratiya, inson huquqlari va so'z erkinligi kabi Amerika narxlarini ilgari surishga ustuvor ahamiyat berilmaydi, degan rasmiy bayonotlar mavjud.

Rivojlanayotgan texnologiyalar va "onlayn" ning tobora ko'payib borishi bilan birgalikda "yumshoq kuch" ni tahlil qilish uchun yangi uslubiy yondashuvlarni hayotga kiritish zarurligiga rus mutaxassisleri ishonishadi. S. A. seme-Dovning ta'kidlashicha, raqamli diplomatiya ko'p qismli hodisa. Masalan, AQShda u bir nechta elementlarni o'z ichiga oladi: ijtimoiy tarmoqlarda prisut - tvia-ni kengaytirish va tsenzurani chetlab o'tish texnologiyasini ishlab chiqishni o'z ichiga olgan arzon Internet; avtoritar mamlakatlar muxolifati vakillarini ijtimoiy tarmoqlarda ishlashga o'rgatish orqali demokratiyani tarqatish, shuningdek, rasmiylarning taqiqlarini chetlab o'tib, ma'lumot almashishingiz mumkin bo'lgan mobil aloqani joriy etish. Shu bilan birga, muallif elektron diplomatiyaning aniq afzalliklari bilan bir qatorda tahdidlarga ham ega ekanligiga amin, buning natijasida axborot xavfsizligi tizimlarini ta'minlash va rivojlantirishga mablag ' sarflash kerak .

Texnologik qayta jihozlash va Internet texnologiyalaridan keng foydalanish tashqi siyosiy strategiyalardan foydalanishning ma'lum tendentsiyalarini shakllantiradi, buni Portlend xalqaro konsalting kompaniyasining tadqiqotlari natijalari ham tasdiqlaydi. O'z tahlilida u qiyosiy yondashuvga asoslangan ushbu yo'nalishda eng muvaffaqiyatli bo'lgan o'ttizta mamlakatning "yumshoq kuchini" indeksatsiya qilish usulidan foydalanadi. Taqqoslash uchun oltita subindeks mavjud: hukumat, madaniyat, global o'zaro ta'sir, ta'lim, tadbirkorlik va raqamli komponent. Oxirgi subindex raqamli texnologiyalarni qo'llash muvaffaqiyatini va davlat ijtimoiy media platformalari orqali raqamli diplomatiyadan qanchalik keng foydalanishini aks ettiradi. 2017 yilda AQSh "yumshoq kuch" umumiy reytingida faqat 3-o'rinni egallab, Fransiya va Buyuk Britaniyadan mag'lubiyatga uchragan bo'lsa - da, hech kim uni raqamli Su-bindeksda ortda qoldira olmadi. Biroq, tadqiqotchilar bu ko'rsatkich eng dinamik bo'lganligi sababli, boshqa "raqamli rahbarlar" tez orada paydo bo'lishi mumkinligiga ishonishadi [8] agar ichki siyosatga e'tibor qaratsak, AQSh asta-sekin Sharqni oldinga siljitmoqda.

Samoviy imperiya allaqachon "yumshoq kuch" ning raqamli mexanizmlarini "Xitoy orzulari" tashqi siyosiy kontsepsiyasiga faol va muvaffaqiyatli kiritmoqda.

"Yumshoq kuch" vositasi bo'lgan raqamli diplomatiya davlatning milliy manfaatlarini tashqi tomonga tarqatishga yordam beradi.

Siyosatchilar ham muayyan maqsadni ko'zlaydilar, bu esa o'z faoliyatidan foydalanadi. Siyosiy tashkilotlar va rahbarlar bir sababga ko'ra yoqtirishlar va kulgichlarni to'plashadi, chunki bunday xushyoqishni haqiqiy hayotga aylantirish mumkin. Tahlilchilar yangi siyosiy rahbarlarning: Kanada bosh vaziri J. Trudeau va Argentina prezidenti M. Makri. Ikkala rahbar ham saylovdagi qiyinchiliklari va yanada mashhurligi uchun ijtimoiy tarmoqlardagi faollikka qarzidor, J. Trudeau yangi avlod siyosatchilarining vakili deb nomlandi – baquvvat, haqiqiy, arzon (u "har doim onlayn"). Ushbu taassurot maftunkor bosh vazirning shaxsiy Internet sahifalarini ko'rib chiqqandan so'ng paydo bo'ladi, bu erda har bir abonent sharh qoldirishi mumkin. Biroq, nashrlarda zararsiz va hatto ta'sirchan rasmlar muhim siyosiy qarorlar bilan almashtiriladi. Bir tomondan, J. Trudeau tasodifan u yugurayotgan qirg'oqda bo'lgan bitiruvchilar bilan suratga tushmoqda; Ukraina milliy liboslari kunida kashta tikilgan selfi; suriyalik qochqinlar uchun Arab tilida murojaatlarni yozib oladi, ularni u o'z mamlakatida mehmondo'stlik bilan qabul qilgan (siyosatchilarning fotosuratlaridan birida hatto migrantning hikoyasidan ko'z yosh to'kkan).

Ijtimoiy tarmoqlarning ahamiyati yaqinda AQShda bo'lib o'tgan saylovlardan dalolat beradi. Jurnalistlarning hisob - kitoblariga ko'ra, saylovoldi tashviqoti davomida Donald Tramp qochib ketgan H. Klintonga qaraganda ikki baravar ko'p tvit yozgan, bu haqda Facebook orqali tarqatilgan yolg'on ma'lumotlar mag'lubiyatning asosiy sabablaridan biri bo'lgan. Bundan kelib chiqadiki, shaxsiy raqamli diplomatiya allaqachon "yumshoq kuch"ning eng samarali vositalaridan biridir. Shu bilan birga, turli xil auditoriya tomonidan tasvirning mavjudligi va o'qilishiga e'tibor qaratiladi.

Raqamli diplomatiya zamon bilan hamnafas bo'lishga majbur ekanligini hisobga olsak, lekin shu bilan birga u nafaqat ijtimoiy tarmoqlarda mavjudligi va faolligi bilan cheklanib qolmaydi, balki "raqamli" tushunchasi doirasi kengayib bormoqda deb taxmin qilish mumkin. Bugungi kunda davlatlar kiberxavfsizlik xarajatlarini doimiy ravishda oshirmoqda, dunyodagi etakchi miya markazlari sun'iy intellektni ishlab chiqish va hayotga tatbiq etish uchun raqobatlashmoqda, Apple, Google, Amazon, Microsoft mashinalarni o'rganish texnologiyalarini takomillashtirish uchun katta mablag ' sarfladilar. Kanada-Amerika tashabbusi - matel, SpaceX egasi va bosh muhandisi I. Musk o'z kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan raketalar va kosmik kostyumlarni namoyish etadi, unda yerliklar Marsga sayohat qilishadi va 2030 yilga kelib AQSh fuqarolari uning mustamlakasini boshlashlari mumkin. Aytgancha, kompaniya o'z yutuqlari haqida hisobotlarni ijtimoiy tarmoqlarda ham namoyish etadi. Ko'rinib turibdiki, texnologik poygada davlatlarning imidji ularning innovatsion

rivojlanishiga ta'sir qiladi, shu bilan birga mamlakat muvaffaqiyatlarining to'g'ri joylashishi qisman raqamli tekislikda yotadi.

³"Yumshoq kuch" raqamli usulini ishlab chiqishning asoschisi E. - M. slo - ter, AQSh Davlat de-partamentidagi siyosiy rejalashtirishning sobiq direktori (2009-2001 yillar) bo'lib, uning asarlarida raqamli diplomatiyaning falsafiy asoslari bayon etilgan. U birinchi marta Z. Bjezinskiyning televizion va radioeshittirish va "Buyuk shaxmat taxtasi" kontsepsiyasini almashtirish yoki unga qo'shimcha ravishda AQShning tashqi qutb kursida qo'llanilgan. 2002 yilda J. Kichik Bush birinchi bo'lib Inter-netga ko'chirildi. 2010-2011 yillarda oq uyda raqamli diplomatiyaning asosiy vazifalari rasmiy ravishda ko'rsatilgan va nashr etilgan.

Mamlakatlarni rivojlantirishning uzoq muddatli strategiyalarida raqamli va yuqori texnologik platformalarni takomillashtirish va "raqamli jamiyat" ni qurish birinchi nuqtalardan biri hisoblanadi. Shunday qilib, Xitoy "Jahon fabrikasi" maqomini saqlab qolishga qaratilgan "Xitoyda ishlab chiqarilgan 2025" dasturida faqat yangi texnologiyalarni jalb qilgan holda, iqtisodiyotga hamma joyda tatbiq etilishi rejalashtirilgan texnologik ishlanmalarni rivojlantirishning butun spektrini belgilab berdi. Shu bilan birga, "elektron iqtisodiyot" (ya'ni raqamli texnologiyalardan foydalangan holda iqtisodiy ishlab chiqarish) hayotning turli sohalariga ta'sir qiladi: ta'lim, tibbiyot, bank.

Silikon vodiysidagi AQSh gigantlari bugungi kunda qudratli Uoll - Strit va butun bank sektoriga qarshi kurashmoqda va moliyaviy oqimlarni ularning yordamisiz boshqarish mumkinligiga ishora qilmoqda. Kriptoalyutalar, pulni saqlash va uzatish tizimini qayta ko'rib chiqish raqamli jamiyatning bir qismi bo'lib, uning qurilishi Silikon vodiysining rivojlanishiga ham Yuklangan. Agar raqamli aqllar erkinlik, demokratiya va inson huquqlarini uzoq burchaklarga – yaqin Sharq va Shimoliy Afrikaga eksport qilishni targ'ib qilib, "yoqtirishlar, bosishlar va belgilar" ni yuqori siyosiy ideallarga tarjima qilishni o'rgangan bo'lsa, unda yangi texnologik ishlanmalarni hisobga olgan holda "raqamli yumshoq kuch" tushunchasi sezilarli darajada kengayishi mumkin.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. Nay D. S. moslashuvchan kuch / trans.ingliz tilidan. V. Suprun Tomonidan. M.; Novosibirsk, 2006 Yil.
2. Karaje T. V. siyosatshunoslikda "siyosiy" ni aniqlash muammosi // siyosatshunoslik masalalari. 2013. № 2 (10).
3. Tsvetkova N. prezident Obamaning AQSh davlat diplomatiyasi sohasidagi merosi. URL: <http://gorchakovfund.ru/news/20161/>

---

³ Вестник Поволжского института управления

4. Semedov S. A. globallashuv davrida raqamli diplomatiya / Ed. V. V. Komleva // zamonaviy xalqaro koordinatalar tizimidagi o'sish: yangi muammolar va imkoniyatlar: maqolalar to'plami. M., 2014 yil. 355-357-betlar.
5. Smirnov A. I. "Industry 4.0" Rossiyadan xalqaro axborot xavfsizligi nutqida. URL: <https://mgimo.ru/upload/iblock/6f6/smirnov.pdf>
6. Surma I. V. jahon siyosatidagi raqamli diplomatiya // Davlat boshqaruvi: elektron xabarchi. 2015. Qopqoq. 49, aprel. URL: http://e-journal.spa.msu.ru/vestnik/item_741
7. Cooney M. DARPA wants to simulate how social media spreads info like wildfire // Network World. URL: <https://www.networkworld.com/article/3158707/security/darpa-wants-to-simulate-how-social-media-spreads-info-like-wildfire.html>